

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СІЛЬСЬКОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті визначено роль педагогічної культури сільського вчителя в умовах реформи національної системи освіти.

Ключові слова: педагогічна культура, інноваційна технологія, саморозвиток.

Стаття посвячена изучению роли педагогической культуры сельского учителя в условиях реформы национальной системы образования.

Ключевые слова: педагогическая культура, инновационная технология, саморазвитие.

The article is devoted to the research of the importance of pedagogical culture in the modern of culture education of situation.

Keywords: pedagogical culture, innovative technology, self-development.

На етапі модернізації національної системи освіти сільська школа потребує вчителя-професіонала, здатного забезпечити якісну освіту в умовах сільської місцевості. Саме шкільний учитель є головною фігурою при реалізації нововведень на практиці. А для цього він повинен мати необхідний рівень професійної компетентності та особистої педагогічної культури.

Актуальність вирішення завдання розвитку педагогічної культури сільського вчителя безпосередньо пов'язане з потребами розвитку держави – економіки, соціальної сфери, державного самоврядування, а також з міжнародними процесами: наближенням української освіти до європейської в

рамках Болонського процесу, глобалізацією та інтернаціоналізацією культурного та освітнього світового простору.

Специфіка професійної діяльності вчителя сільської школи вивчається в працях О. Захаренка, І. Осадчого, В. Сухомлинського та ін. Глибокий аналіз проблем в освітній сфері проводиться у дослідженнях І. Беха, В. Буряка, І. Зязюна, В. Кременя, В. Лугового, С. Николаснка, О. Савченко, М. Євтуха та ін.. Учені пропонують ряд практичних кроків до здійснення реформ в освіті.

Мета статті: теоретично обґрунтувати актуальність проблеми розвитку педагогічної культури сільського вчителя в умовах модернізації національної системи освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті передбачає поступовий перехід від репродуктивної, авторитарної освіти до освіти інноваційного, гуманістичного типу, та, перш за все, володіння вчителем педагогічною культурою, здатність поєднувати фундаментальність професійних базових знань з інноваційністю мислення та практично орієнтованим, дослідницьким підходом до вирішення навчально-виховних питань.

Система освіти в умовах сільської місцевості є потужною і складає основу всієї освітянської галузі країни, адже 70 % шкіл України розташовано саме в сільській місцевості, де навчається майже 34,7 % школярів. Оновлення навчально-виховної практики сучасної сільської школи відбувається на фоні ряду факторів: падіння престижу отримання освіти, фінансування системи освіти за залишковим принципом, незабезпеченість сільських шкіл новітніми навчальними технологіями навчання й виховання. Дослідники звертають увагу на негативний вплив ринкових відносин, які підсилюють соціальну незахищеність як дітей, так й їхніх учителів. В освітньому просторі це веде до знецінення педагогічної праці, до гальмування процесів реформування освіти.

Доступ до якісної освіти в умовах сільській місцевості сьогодні обмежується багатьма чинниками: слабким розвитком соціальної інфраструктури; ізольованістю, віддаленістю сільських шкіл від наукових центрів, відсутністю доступу до Інтернет-ресурсів; наявністю, як правило, лише одного навчального закладу на кілька селищ, нечисельністю учнів, відсутністю конкуренції серед учительського складу; включеністю у сільськогосподарську працю як батьків, так і їхніх вчителів. Болючою є проблема кадрового забезпечення: «старіння» педагогічних колективів, вчителі-нефахівці тощо. Матеріально-технічна база більшості шкіл не відповідає сучасним вимогам.

В. Кремень [3] пропонує ряд практичних кроків до здійснення реформ в освіті. Найперше, потребує зміни сам *зміст навчання*. І, безумовно, дедалі актуальнішим стає завдання забезпечити цілісне бачення дитиною

навколишнього світу через систему окремих предметів та органічне включення в нього загальнолюдського, зокрема власної діяльності.

По-сучасному слід й ставитися до *стандартів освіти*. Інноваційний підхід орієнтований як на урахування середнього рівня інтелекту, так і на поглиблення та розширення програми навчання для слабших і більш здібних, а також створення індивідуальних програм підвищеного рівня для особливо обдарованих. Тільки за такого підходу можливо забезпечити виконання завдання *рівного доступу кожного громадянина до якісної освіти*.

Вміння застосовувати знання у власній практичній діяльності неможливе без задоволення певних освітніх потреб людини упродовж її життя. Тож, перед освітянами стоїть практичне завдання – побудувати *ефективну систему неперервної освіти упродовж усього життя людини* в умовах сільській місцевості, що можливо як шляхом надання освітніх послуг у діючих освітніх закладах, так і через дистанційну освіту, ЗМІ, особливо телебачення, зусиллями громадських організацій.

Цілі, визначені державою, зумовлюють необхідність модернізації освіти в умовах сільській місцевості. В. Кремень ініціює першочергову комп'ютеризацію сільських шкіл, впровадження акції «Сільський автобус», забезпечення шкіл новітніми особистісно-орієнтованими технологіями, ефективними системами розповсюдження передових форм навчання й виховання учнів, організацію науково-дослідних лабораторій з дослідження проблем індивідуалізації навчання, допрофільної підготовки та профільного навчання учнів в умовах сільської місцевості. В цільовій державній програмі «Вчитель» особлива увага приділяється створенню шкіл інтернатного типу для сільської молоді при вищих навчальних закладах.

Разом з тим, практика показує, що оновлення системи освіти в умовах сільської місцевості сьогодні стримується не стільки фінансовими й матеріально-технічними чинниками, скільки недостатнім рівнем особистої педагогічної культури самого сільського вчителя. Учені, досліджуючи шляхи реформування сільської школи, визначають демографічні, матеріально-технічні, кадрові, методичні аспекти розв'язання проблем навчально-виховної діяльності сільського вчителя та, перш за все, наголошують на тому, що сільській школі сьогодні потрібен професійно-компетентний учитель, який володіє педагогічною культурою, інноваційними технологіями. У зв'язку з цим В. Кремень слушно зауважує: школі необхідні висококваліфіковані кадри, професійний рівень яких «<...> відповідає інтеграційному критерію «педагогічна майстерність + мистецтво комунікації + нові технології» [3, с.7].

Аналіз стану досліджуваної проблеми доводить, що незважаючи на багатогранність наукових досліджень, присвячених педагогічній культурі вчителя та її складових, багато питань цієї складної теми залишаються нез'ясованими. Вивчення практичного досвіду роботи сільських вчителів

дозволяє говорити про наявність протиріч: між реальною потребою суспільства у висококультурному вчителіві, здатному оволодівати системою загальнолюдських і професійних цінностей, та недостатнім рівнем особистої педагогічної культури сучасного сільського вчителя; між потребою сучасної сільської школи в творчій особистості вчителя з інноваційним мисленням та недостатньою розробленістю інноваційних педагогічних технологій в системі сільської освіти; між традиційною системою підвищення кваліфікації, яка сформувалась в умовах сільської місцевості, та актуальними освітніми потребами сільських вчителів.

Специфіка процесу розвитку педагогічної культури сільського вчителя відкриває значні можливості щодо розв'язання протиріч, наявних у системі роботи вчителів, під час її опанування в умовах сільської школи.

Реальними шляхами виходу освіти з кризи, на нашу думку, є ті, що виникають у зв'язку з включенням учителів в інноваційну діяльність. Це само по собі є умовою й показником подальшого розвитку педагогічної культури сільського вчителя. Вхідження педагога в інноваційний режим роботи передбачає потребу вчителя у творчому самовизначенні, в якому провідну роль відіграє його готовність до самовдосконалення, самоосвіти, саморозвитку. Відповідно до цього виникає необхідність виявлення педагогічних умов розвитку педагогічної культури сільського вчителя, впровадження яких можливе:

– на інформаційному рівні (одержання всебічної інформації про нові здобутки філософської, психологічної, педагогічної думки та фахової літератури);

– на методичному рівні (ознайомлення з новими технологіями, колективне створення ефективних методик навчання й виховання учнів);

– на творчому рівні (переорієнтація вчителів щодо цілей і завдань нової освітньої парадигми, подолання стереотипів у роботі з учнями, розвиток творчих підходів у професійній діяльності).

Завдання сучасної сільської школи полягає в тому, щоб інтегрувати вчителя в ці умови як суб'єкта педагогічної культури. Оволодіваючи цими умовами, перетворюючи їх, він, тим самим, буде сприяти розвитку педагогічної культури в освіті. На етапі переходу до освіти інноваційного, гуманістичного типу надії на зміни існуючого положення речей можуть бути покладені на вчителя як носія й творця гуманістичної педагогічної культури. Це підтверджується тими інноваційними процесами, які відбуваються в освіті й свідчать про бажання сільського вчителя оволодіти гуманістичними формами педагогічної культури. Очевидно, проблема полягає в тому, що паростки нової педагогічної культури повинні стати надбанням не лише вчительського, а й суспільного середовища в найширшому сенсі цього слова.

Висновки. Перспективи розвитку української держави вимагають глибокого оновлення системи освіти в умовах сільської місцевості. Рівень

освіченості і культури населення набувають вирішального значення для економічного і соціального поступу країни. Відповідно до цього при переході до освіти інноваційного, гуманістичного типу актуалізується здатність учителя поєднувати фундаментальність професійних базових знань з інноваційністю мислення та практично орієнтованим, дослідницьким підходом до вирішення навчально-виховних питань. Тож, актуальною залишається потреба в забезпеченні сільської школи професійно компетентними кадрами, які мають високий рівень культури загалом і педагогічної зокрема.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті // Освіта України. – 2001. – № 1. – С. 22–25.
2. Буряк В. К. Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект. – К.: Деміург. – 2005. – 232 с.
3. Кремень В. Г. XXI сторіччя: нова освітня політика: проблеми розвитку та шляхи їх подолання / В. Г. Кремень // Дошкільне виховання. – 2003. – № 1. – С. 2–9.
4. Микитюк І. А. Педагогічна культура вчителя в контексті сучасної культурно-освітньої ситуації / І. А. Микитюк // Вища школа. – 2009. – № 4. – С. 93–101.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2011 р.